
**DEATH AND THE DEATH OF THE YOUNG PEOPLE IN TURKISH CULTURE:
MOURNING AND WAILING (AĞIT) IN TURKISH FOLKLORE
(GENÇ ÖLÜMÜ ÜZERİNE YAKILMIŞ AĞITLARDAN HAREKETLE
ANADOLU KÜLTÜRÜNDE ÖLÜM VE GENÇ ÖLÜMÜ OLGUSU) (**)**

Assist. Professor Dr. D. Ali ARSLAN^(*)

ABSTRACT:

Like death, birth is not only a natural reality but also a social and cultural fact. As one of the most important events of the life, a great number of beliefs, customs, tradition, ceremonies, rites, pattern behaviours, transactions have been grouped around death. The forms and contents of these beliefs, customs, tradition, ceremonies, rites, pattern behaviours connected with death may differ in terms of time, society and culture.

Turkey has very rich folkloric traditions which have been kept alive for centuries. There is a special place of the folkloric traditions connected with death in Turkish culture. Such beliefs, customs, transactions, ceremonies and pattern behaviours which accumulated around the death are categorised under three groups: pre-death, during death and after death.

---

^(*)Assistant Professor D. Ali ARSLAN, Sosyologist and Political Scientist. Lecturer at GOP University in TURKEY. He was born in Ankara. He attended Selcuk University and received three degrees from that university, including the degree in education from the Faculty of Education, the BSc in sociology from the Faculty of Arts and Science and MDip. from the Institute of Social Sciences. He received his MSc in the department of sociology at the University of Surrey in Social Research Methods (SRM) in 1995. His MSc was about "Turkish Political Elites and the Political Leadership in Turkey during the Republican Era (which covers a 75 year period)". He completed his PhD entitled "Power Elites and the Power Structure of Contemporary Turkish Society", in the department of sociology at the University of Surrey (England). He is working as a lecturer at Gaziosmanpaşa University.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 60100-TOKAT

E-posta: arslandali@gop.edu.tr

cimderaslan@hotmail.com

GSM: (+90) 532 270 81 45

Tel: (+90) 356 252 16 16 / 34 44.

Wailing is one of these traditions. These can be defined as literary works sung with melodies which express the feelings of fright, anxiety, sorrow and mutiny in cases of natural disasters, deaths, illnesses and helplessness. Singing a wailing is called crying a wailing and the one crying a wailing is called “wailer.

The main aim of this study is to make a content analysis of the wailing (ağıtlar) (especially the wailing cried on the death of the young people) in Anatolian Culture.

KEY WORDS:

Culture, Anatolia, Turkish Culture, Death, Mourning, Wailing (Ağıtlar).

**GENÇ ÖLÜMÜ ÜZERİNE YAKILMIŞ AĞITLARDAN HAREKETLE
ANADOLU KÜLTÜRÜNDE ÖLÜM VE GENÇ ÖLÜMÜ OLGUSU**

ÖZET

Doğum gibi ölüm de, hem doğal hem de toplumsal bir realitedir. Bu nedenle ölüm esnasında, ölünün defni sırasında ve ölen kişinin arkasından yapılan işlemler-etkinlikler toplumların kültüründe, özellikle de halk kültüründe oldukça önemli bir yer tutar. Ölüm konusundaki inançlar, değerler, gelenek-görenekler ve davranışlar, toplumlar arasında farklılık gösterdiği gibi, aynı toplumda da farklılıklar gösterebilmektedir.

Ölüm olgusunun, diğer toplumlarda olduğu gibi, Türk halk kültüründe de ayrı bir yeri vardır. Çalışmada ağırlıklı olarak, araştırmacının Ankara-Kavaközü yöresinden derlemiş olduğu ağıtlara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra sosyo-kültürel açıdan belli bir yeri olan ağıtlara da, sempozyum bildirisini sınırlarını zorlamadan yer verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın temel hedefi, Anadolu ağıtlarından hareketle Türk kültüründe, genç ölümü olgusunu incelemektir.

Bilindiği gibi, genç ölümü olgusunun, Türk kültüründe ayrı bir yeri vardır. Çünkü, Anadolu insanı yüzyıllardan beridir zor, bir o kadar da güzel bir coğrafyayı kendine vatan edinmiş olmanın bedelini milyonlarca gencinin yaşamıyla ödemiştir ve ödemektedir de. Çalışmada araştırma yöntemi olarak halkbilimin derleme tekniklerinin yanı sıra, sosyolojik açıdan da genel hatları ile içerik analizi tekniği (Gilbert, 1994: 287-306 & Arseven, 2001: 85-100) kullanıldı. İçerik çözümlemesi tekniği araştırmada, Kerlinger’in “araştırma yapan bir kişinin, diğer kişilerin ortaya koymuş oldukları iletişim materyallerini, belli ölçütlere göre ele alıp

incelemesi” şeklindeki tanımlaması (Arseven, 2001: 86) çerçevesinde kullanıldı. Bu yönüyle çalışma yalnızca folklorik değil, aynı zamanda sosyolojik bir nitelik de taşımaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Kültür, Halk Kültürü, Anadolu Kültürü, Ölüm, Genç Ölümü, Ağıt.

1. GİRİŞ

“Ateş düştüğü yeri yakar” der bir Türk atasözü. Gerçekten öyledir. Ölüm acısının en büyüğünü ölen kişinin en yakınındakiler duyar. Öyle demezler mi: “Her ölüm erkendir, her ölüm zamansızdır!” Ama genç ölümü ayrı bir zamansızdır, ayrı bir erkendir. Daha yaşanacak çok şey, alınacak çok murat, görülecek çok hal vardır gençler için. İşte bu yüzden genç ölümünün yüreklerde yarattığı yangın ayrı bir büyük, gönüllerde açtığı yara ayrı bir derindir. Büyük Anadolu bilgisi Yunus Emre’nin de dediği gibi:

“Bu dünyada bir nesneye
Yanar içim, göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi.”

Tanyol’un da vurguladığı gibi (Bali, 1997: 1) ağıtlar ve yas merasimleri, sosyolojik anlamda, sanatın ölüm olgusunda güzel sanatlar olarak, şiir olarak ortaya çıkışıdır. Yara derin, yangın büyük olunca, izler de daha kalıcı olunca, bu sanatsal ve kültürel olgu daha da bir belirgin ve vurgulu olarak varlık gösterir. Genç yaşta, muradına eremeden, hayatına doyamadan ölenlerin, dalında solanların ardından yakılmış olan ağıtların onlarca, yüzlerce yıldan beri yok olmadan dillerde söylenegelmesinin altında da bu gerçek yatar. Bu nedenle, genç yaşta ölen kadın ya da erkekler için yakılmış ağıtların ayrı bir yeri vardır Anadolu folklorunda. Bu realiteden hareketle, çalışmaya konu olarak, genç ölümü üzerine yakılmış ağıtlar seçildi.

2. ANADOLU KÜLTÜRÜNDE AĞIT

Ağıt, Orta Asya’dan Balkanlara, Orta Doğu’dan Anadolu’nun en ücra köşelerine kadar, Türk coğrafyasının hemen her yöresinde rastlanana bir halk kültürü ürünüdür. Azerbaycan’dan Kırgızistan’a, Kazakistan’dan Batı Trakya’ya, Kerkük’ten, Kıbrıs’a bütün günümüz Türk

toplum ve topluluklarında bu geleneği gözlemlemek mümkündür. Türk kültür ve toplumsal tarihinde bu gelenek, yaklaşık 1600-1700 yıllık bir geçmişe sahiptir: Hunlar'dan Göktürkler'e, Uygurlar'dan Karahanlılar'a, Osmanlı'dan günümüze kadar Türk kültür tarihinin hemen her döneminde varlık göstermiştir (Bali, 1997: 19-48).

Boratav'ın da belirttiği gibi ağıt sözcüğü, Azerbaycan dilindeki “ağı” (ağla, sızla) kökünden türemiştir (Esen, 1997: 13). Ali Őir Nevai de (Bali, 1997: 15) “ağıt” kelimesini, “ağlama, mersiye, ölü için yazılan Şey” olarak tanımlar.

Bali'nin de vurguladığı gibi, Türk dilinin bütün lehçe ve Őivelerinde, ölüm olayını konu edinen bir sözcük vardır. Önceleri “yuğ” ve “sagu” kelimeleri kullanılırken, sonradan bu sözcükler yerini “mersiye” ve “ağıt” kelimelerine bırakmıştır. Ağıt sözcüğünün Anadolu'da kullanımı, XV-XVI yüzyılda başlamıştır (Bali, 1997: 14-6). Kuzeydoğu Karadeniz bölgesinde kullanılan “sayı yapmak veya sagı kurmak” betimlemeleri ile Doğu Anadolu'da kullanılan “lavik” ve Kerkük'te kullanılan “sızlamağ” sözcükleri genellikle aynı türden olayları tasvir etmede kullanılır (Bali, a.g.e. : 16).

Ağıtlar, belli kişilerin ölümü ya da büyük yıkımlara neden olan doğal afetler, büyük kayıplarla ve yenilgi ile sonuçlanan kanlı savaşlar gibi belirli olayların ardından yakılır. Bir ezgi ile birlikte, sonu acıklı biten olayların ardından söylenen türküler ise “bozlak” olarak adlandırılır (Bali, a.g.e. : 11-15).

Türk tarihinin derinliklerinden bu güne sürüp gelen bu folklorik geleneğin sürdürülmesinde, en çok kadınların emeği geçmiştir. Çünkü, bu folklorik ürünün yaratıcısı olduğu kadar, sürdürücüsü de çoğunlukla kadınlardır. Genelde ölünün ardından, özelde ise genç ölümü üzerine yakılan ağıtlar, ya ölünün başında ya da ölünün ardından ölü evinde, genç yaşta ölen şahsın annesi, karısı, yakın akrabası veya dostları tarafından söylenir. Kimi zaman da, o yörede, ağıt yakmayı kendisine görev edinmiş “ağıtçı kadın” bu görevi üstlenir. “Ağıt çağırma” ya da yas tutma törenlerinin süreleri yörelere göre bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu törenler kimi yörelerde birkaç saat sürerken, bazı yörelerde bir yada birkaç gün sürebilmektedir (Boratav, Esen, 1997: 17).

Ağıtlar genellikle ölen kişinin fiziki ve kişilik bakımından övülecek yönlerini, güzelliklerini, maddi ve maddi olmayan zenginliklerini konu edinir. Ağıta konu olan kişi erkek ise ağıtta konu olarak yiğitlik, cesurluk, kabadayılık, yüreklilik, boy-pos gibi temalar ağır basar. Kadına yakılan ağıtlar da ise güzellik, iyi huyluluk, cömertlik, çalışkanlık, beceriklilik, ...vb gibi konular işlenir. İster kadın ister erkek olsun, genç yaşlarda ölen kişiler için yakılan ağıtlarda ise, “hayata doyamamışlık, murada erememişlik, iyi günler görememişlik, anasız-babasız kalmış çocukların perişanlığı, karısız-kocasız kalmış kişilerin mutsuzluğu ...” gibi konular ağırlıklı yer tutar.

3. HASAN’IN AĞIDI

Ağıt’ın konu edildiği Hasan, Ankara’nın Kavaközü Köyü’nde yaşamış bir şahıdır. Ağıtın ilk mısrasından da anlaşılacağı gibi, ağıtın yakıldığı Kavaközü Köyü’nün eski adı Cimder’dir ve önceden Ankara’nın Beypazarı İlçesi’ne bağlı bir köydür.

Çalışmada yer alan ilk üç ağıt bizzat araştırmacı tarafından, Kavaközü yöresinden derlenmiştir. Bu nedenle, yörenin genel durumuna ilişkin öz bazı bilgiler vermek yerinde olacaktır: Eski adıyla Cimder, yeni adıyla Kavaközü Köyü, İç Anadolu Bölgesinin kuzeyinde, Ankara’nın kuzeybatısında, İç Anadolu bölgesi ile Karadeniz bölgesinin keşiştiği sınıra yakın bir bölgede yer alır. İdari bakımdan Ankara iline ve Güdül ilçesine bağlı bulunan Kavaközü, başkente yaklaşık 100 km uzaklıktadır. Güdül ilçesine 12 km, Beypazarı’na 30 km, Uruş kasabasına ise 6 km mesafededir. Doğusunda Kayı, kuzeyinde Tahtacı Örencik, Kuzeybatısında Sağır (Kırkkavak) köyleri, güneybatısında Uruş kasabası, güneydoğusunda ise Güdül ilçesi yer alır.

Bulgular, yörenin iskan tarihinin Romalılar’a, Frigyalılar’a, Hititlere hatta belki de daha eskilere kadar indirgenebileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte köyün ilk kuruluş tarihine ilişkin henüz elde belge bulunmamaktadır. Kaynak şahıslarla yapılan görüşmelerden ve söylencelerden, yörenin Türkler tarafından iskana açılışının Osmanlı’dan daha önce, Orta Asya’dan Anadolu’ya yaşanan ilk göç dalgaları sırasında gerçekteşiği anlaşılmaktadır. Hatta söylencelerde, Osmanlı Beyliği’ni sonra da Osmanlı İmparatorluğu’nu kuran Oğuz Boyunun, Söğüt-Domaniç yöresine yerleşmeden önce buradan geçtiği ve yöre halkının da bu boydan, göç esnasında burada yerleşik düzen kurmaya karar verip kalan bir kol olduğu rivayet edilmektedir. Arslan’ın 1980’li yılların sonlarından bu güne yörenin folklorik yapısına ilişkin sürdürmekte

olduğu araştırma ve derlemelerde ortaya koyduğu bulgular da, bu söylenceleri doğrular niteliktedir (Arslan, 1992; Arslan, 2003; Arslan, 2004).

Özellikle son 15-20 yıl içinde, yörenin demografik yapısında önemli değişimler yaşanmıştır. Kavaközü, nüfusu önceleri altı yüzü aşkınken, 1990 başlarında beş yüzlere kadar gerilemiş, günümüzde ise yarı yarıya azalıp 300'lere kadar düşmüştür. Bununla birlikte, halen Güdül ilçesinin büyük köylerinden bir tanesi konumundadır. Köy nüfusunda, 20 yılda yüzde 50'ye varan bu hızlı azalmanın altında yatan nedenlerin başında, Türk toplumunun kanayan bir yarası olan köyden kente göç olgusu yatar. Bunun yanı sıra, çeşitli nedenlere bağlı olarak eskiden oldukça yaygın olan çok çocuk sahibi olma eğiliminin ve buna bağlı olarak da doğurganlık oranının azalması da, bu düşüşte rol oynayan bir başka önemli etkidir.

Aşağıdaki ağıtın kahramanı Hasan evli ve iki erkek çocuk babasıdır. Babası daha önce ölmüştür ve dul anası da onlarla birlikte yaşamaktadır. Çalışmak için Ankara'ya gider ve orada da başka bir kadın ile nikâhsız olarak birlikte yaşamaya başlar. Aradan bir süre geçtikten sonra, Hasan'ın trenin altında öldüğü haberi ve ardından da parçalanmış cesedi köye gelir. Kaynak şahsın belirttiğine göre Hasan'ın trenin altında kaza ile mi kaldığı, yoksa öldürülüp trenin altına mı atıldığı meçhuldür. Ağıt, bu olayın ardından Hasan için yakılmıştır. Derleme araştırmacı tarafından, Ankara'nın Güdül ilçesine bağlı Kavaközü (Cimder) Köyü'nde, Ayşe Coşkun isimli kaynak şahıstan yapılmıştır (Arslan, 1991).

***

Angara vilayetim de, gazam Beypazar

Gurbete gittim de, gördüm ben zarar

Cimder Köyü bana mı ettin intizar

Anama söyleyin anam ağlasın

Anamdan gerisi yalan ağlasın.

Angara'nın içi de yüksek galdurum

Tiren aldın da bacağımı, baldurum

Anam görmeden de ölüm galdurun.

Anama söyleyin anam ağlasın
Anamdan başkası yalan ağlasın.

Yetim godun iki körpe yavrumu
Anama söyleyin savsın ninnimi
Kim alusa alsın, çift çift yarimi

Anama söyleyin anam ağlasın
Anamdan gayrısı yalan ağlasın.

Bileydim kesmezdim tiren yolunu
Tiren gaptın ganadımı golumu
Yetim godun çift çift benim oğlumu

Anama söyleyin anam ağlasın
Anamdan başkası yalan ağlasın.

Nadire yarim de gamyonumu eğlesin
Satı yarim de cansuz hayalimle gönül eğlesin
Anamın kızları var, beni ni'ylesin

Anama söyleyin anam ağlasın
Anamdan başkası yalan ağlasın.

Tirene bindim de tiren gıcılar
Tiren döndükçe de yaralarım sızılar
Allah'a emanet ediyom çift çift guzular

Anama söyleyin anam ağlasın
Anamdan gayrısı yalan ağlasın.

Telgraf da çektim çıkmadı haber

Öldün mü oğlum da yoktur bir haber
Telgraf da çektim Yılgın Özü'ne
Senin öleceğin de oğlum düştü özüme.

4. CANGARAM AĞITI

Cangaram ağıtı da araştırmacı tarafından, Ankara-Kavaközü yöresinden, Ayşe Coşkun isimli kaynak şahıstan derlenmiştir. Kaynak şahıs, söz konusu ağıtı annesinden dinlediğini ve ağıta konu olan olayın ayrıntısını bilmediğini vurgulamıştır. Kaynak şahısın anlattıklarından anlaşıldığına göre Cangara, yörede yaşamış bir efe (ya da eşkıya reisi)'dir. Zenginlerden aldıklarını fakirlere dağıtmakla ünlenmiştir. Cangara, Anadolu'nun dört bir yanında rastlanan bu türden efsanemsi hikâyelerin kahramanlarında olduğu gibi, herkesin korktuğu, hiç kimsen O'nu öldürmeye güç yetiremediği bir figürdür. Fakat en sonunda, en yakın arkadaşı-dostunun O'nu ihbar etmesi sonucu öldürülmüştür.

***

Al yatakta bastılar,
Anam, basmayınan kestiler.
Cangara'nın ölüsünü oy anam
Darağacına astılar.

Gabak dikdim gol attı,
Anam yılan yere yan yattı,
O benim kendi dostum oy anam
Beni de çengele astı.

Gövengin yollarında,
Kelepçe gollarında,
Anam da beni sorarsan
Beypazarı adliyesi önlerinde.

Gara goyun yoğurdu,
Ana da hangı doğurdu,

Cangara'yı doğuran o anam

Balınan mı yoğurdu

Yımirtanın sarısı,

Yere düştü yarısı,

Cangara'ya yanivermiş oy anam

Gaymakamın garısı.

Merdivenim kırk ayak,

Gırkına vurdum dayak,

Gaymakam bey gelürken oy anam

Yarışdım yalunayak.

Al çuhanın hasına,

Gan dolagelmiş fesine,

O kız da yanmış kül olmuş oy anam

Cangara'nın sesine.

Gara goyun guzular,

Yüreklerim sızılar,

Beni de gıyan nacak da oy anam

Okunu da Cangara isimli yazılar.

6. ATİNA YÜZÜK KAŞI

Aşağıdaki ağıt da yine araştırmacı tarafından, bu konuda yörenin tanınmış folklorik simalarından olan, Ayşe Coşkun isimli kaynak şahıstan, Ankara-Kavaközü yöresinden derlenmiştir. Bu türkü de, diğer bir çok ağıtta olduğu gibi Türk toplumuna mal olmuş ve Anadolu'nun bir çok yöresinde yaygın olarak söylenegelen bir ağıttır. Yörenin folklorik zenginlikleri konusunda önemli bilgiler vereceği düşünüldüğü için, bu ağıt da, yöre de söyleniş şekline uygun olarak kaleme alınmıştır.

***

Atina'nın ayrıanı,
Bugün Gurban Bayramı,
Üç yavrumu sorarsan, bağlar gazeli,
Balıkların gurbanı, dünya da güzeli.

Bağa girdim üzüme,
Çıbık çarpdı gözüme,
Mahşere gadar yanarım bağlar gazeli,
Düşemedim dengime, Dikmen güzeli.

Yeşil yeşil yapraklar,
Gara gara topraklar,
Doyamadım yavruma, bağlar gazeli,
Doysun gara topraklar, dünya da güzeli.

Gidin bulutlar gidin,
Gırala selam edin,
Gral uykudaysa bağlar gazeli
Uykuyu haram edin, dünya güzeli

Bağa girdim üzüm yok,
Heç bir şeyde gözüm yok,
Yar darılmış gidiyo, bağlar gazeli,
Geldim emme gücüm yok, dünya da güzeli.

Badılcını doğradım,
Doğradım da gomadım,
Gıraldan oldu üç çocuk, bağlar gazeli,
Adını goyamadım, dünya da güzeli.

Gidin bulutlar gidin,
Yonan'a selam edin,

Yonan yavruların sorarsa, bağlar gazeli,

Denizi tarif edin, dünya da güzeli.

Atina yüzük gaşı,

Yandı ciğerim başı,

Üç yavruma guma gelince, bağlar gazeli,

Durmaz gözümün yaşı, dünya da güzeli.

Al beni beni, sar beni beni, hallar geliyor,

Ah dedükce ciğerimden ganna da geliyor.

7. KIZILIRMAK TÜRKÜSÜ

Kızılırmak Türküsü de, Anadolu'nun dört bir yanında bilinen ve söylenen, Türk kültürüne mal olmuş çok önemli bir folklor ürünüdür. Kızılırmak'ın geçtiği-geçmediği her yerde, genç-yaşlı, kadın-erkek, eğitilmiş-eğitimsiz hemen herkes tarafından bilinir ve söylenir. Bu çalışmada, böylesi önemli bir kültürel varlığın iki farklı derlemesine yer verilecek: Birinci derleme Bali'nin (1997: 152) çalışmasından alınmıştır. İkinci derleme ise araştırmacının (Arslan, 1991: 34-6), Ankara-Kavaközü yöresine ilişkin derleme çalışmasından alınmıştır. Aynı ürünün iki farklı formunun bir arada verilmesi, folklor ürünlerinin yöresel evrimleşmesini ortaya koyması bakımından olduğu kadar, derleme yapılan yörelerin sosyo-kültürel özellikleri hakkında verdiği ipuçları bakımından da önem taşır. Kavaközü yöresinin Kızılırmak Türküsü de, öteki ağıtlar gibi, yarı okur-yazar ve 70 yaşlarında olan Ayşe Coşkun isimli kaynak şahıstan derlenmiştir.

Kızılırmak Türküsü'nün öyküsü aslında Sivas'ta yaşanmıştır. Kendileri de Sivashlı olan Profesör Dr. Yener Okatan ve kardeşi Ahmet Sadi Okatan'dan edinilen bilgilere göre, türküyeye konu olan olayın yaşandığı yer, Sivas'ın yaklaşık 6 km uzağında, Sivas-Ankara karayolu güzergâhındaki, Kayseri sapağındaki köprüdür. Bu köprü, ağıta konu olan hazin olayın ardından, Sultan Aziz döneminde, Eskicioğlu Abdurrahman Usta tarafından yeniden inşa edilmiştir. Eskicioğlu Abdurrahman Usta, Prof. Dr. Yener Okatan'ın da anne tarafından büyük dedesidir. Hatta köprü inşaatında kullanılan taşlar da, köprüye birkaç km uzaklıktaki "Şahna Kümbeti'nden" getirilmiştir.

Yine Prof. Dr. Yener Okatan'ın verdiği bilgiye göre, köprüye ilişkin sözü edilen bilgiler, şu an yerinde bulunmayan, köprü kitabesinde yer almaktadır. Söylenceye göre köprü kitabesi, “bu türden yapıların kitabesinin altıda, yeniden yapım-tamir masrafları için gerekli olan altın saklı olur” gerekçesi ile, köprüünün onarımı sırasında, bir astsubay tarafından çıkartılmıştır, Köprü kitabesinin akıbetine ilişkin bilgiler bu söylenceden öte gitmemekle birlikte, köprüünün kitabeli halinin fotoğrafı, Ahmet Sadi Okatan'da bulunmaktadır. Ayrıca, Prof. Dr. Yener Okatan'a göre ağıtın ilgili bölümü, Sivas yöresinde:

“Kızılırmak parça parça olasın,
Her parçanı bir diyara salasın,
Sen de benim gibi yarsız kalasın.

Kızılırmak nettin allı gelini
Gelini gelini pullu gelini”

şeklinde söylenmektedir. Kızılırmak ağıtı ve ağıtın öyküsü ile ilgili ayrıntıları, Arslan tarafından gerçekleştirilecek olan “Herkesin Türküsü-Kızılırmak” isimli çalışmaya bırakarak, ağıt metnine geri dönmek yerinde olacaktır:

“Silah getir şu kartalı vuralım
Dalgıç getir şu gelini bulalım
Gelinsiz köylere nasıl varalım

Kızılırmak yedin allı gelini
Gelini gelini suna boylumu

Kızılırmak parça parça olaydın
Her parçanı bir diyara salaydın
Sen de benim gibi yarsız kalaydın

Kızılırmak yedin allı gelini
Gelini gelini suna boylumu

Köprüye varınca köprü yıkıldı
Üç yüz atlı birden suya döküldü
Nice yiğitlerin boynu büküldü

Kızılırmak yedin allı gelini
Gelini gelini suna boylumu
(Bali, 1997: 152, İlhan BAŞGÖZ arşivinden)”

***

“Gızılırmak parça parça olaydın
Her bir parçan her bir yerde kalaydın
Allı gelini de balıklar alaydın
Güyeye de gara haber varaydın

Netdin(g) Gızılırmak allı gelini
Yanağı üç garış Meyram gelini
Balıklar mı yidi datlı da dilini

Analı, babalı bindürdük ata
Köprüye varınca oldu da bi hata
Köprüye varınca köprü yıkıldı
Üç yüz atlı birden suya döküldü
Nice yiğitlerin boynu büküldü

Netdin(g) Gızılırmak allı da gelini
Yanağı üç garış pullu da gelini
Balıklar mı yidi datlı da dilini

Tüfek getün(g) şu gartalı vuralım
Dalgıç getün(g) ben gelini bulayım
Biz gelinsüz nasıl köye varalım

Netdin(g) Gızılırmak allı da gelini

Yanağı üç garış Meyram gelini

Balıklar mı yidi datlı da dilini

(Arslan'ın 1991 ve 2003 yıllarında yaptığı derleme çalışmalarında, Ankara-Kavaközü Köyü yöresinde Ayşe COŞKUN isimli kaynak şahıstan derlenmiştir.)”

8. CELALOĞLAN AĞITI

Celaloğlan ağıtı, Sivas'ta, çimento fabrikasında çalışırken, genç yaşta ölen Celal'in ardından yakılmıştır. Bu ağıt da, Anadolu'nun birçok yöresinde, farklı biçimlerde söylenegelmekte ve Türk kültürüne mal olmuş bir ağıttır. Aşağıdaki metin Prof. Dr. Muhan Bali (1997)'den alınmıştır.

“Aşağıdan guş geliyor

Sesi bana hoş geliyo

Celal'ı götüren taksi

Geri dönmüş boş geliyo

Celal oy oy eşim oy oy

Kesilece başım oy oy

Evlerinin önü yonca

Yonca çıkmış dam boyunca

Bu yoncayı kim biçecek

Celal oğlan gelmeyince

Celal oy oy eşim oy oy

Kesilece başım oy oy

Aşağıdan gelir deve

Gevişini geve geve

Sanki ben de gelin oldum

Celal gilin büyük eve

Celal oy oy eşim oy oy

Kesilece başım oy oy

Celal odada yatıyo

Yorganını yel atıyo

Ne yatıyon garip Celal

Nişanlımı el alıyo

Celal oy oy eşim oy oy

Kesilece başım oy oy

Evlerinin uru arpa

Atlar gelir gırpa gırpa

Celal oğlan can veriyö

Gollarını çırpa çırpa

Celal oy oy eşim oy oy

Kesilece başım oy oy

Sekiz geyim çorap ördüm

Sekiz gaynım geysin deyi

Sandık açdım poşu seçtim

Celal gavu olsun deyi

Celal oy oy eşim oy oy

Kesilece başım oy oy

(Bali, 1997: 178-9)”

Celaloğlan Ağıtı'nın, Erzincan yöresinden yapılmış bir derlemesi de şöyledir (Bali, 1997: 115-6):

“Dokuz geyim çorap ördüm
Dokuz gaynım giysin diye
El bağladım divan durdum
Celal oğlan görsün diye

Ayvalıktan çıktım yayan
Dayan dizlerim dayan
Kız geldim kız gidiyorum
Uyan Celal oğlan uyan

Evlerinin önü yonca
Yonca çıkmış diz boyunca
Bu yoncayı kim biçecek
Celal oğlan olmayınca

Evlerinin önü arpa
Arpa değil soğan imiş
Celal gilde bir düğün var
Düğün değil şivan imiş

Bel bağımı çözeceğim
Yoncalıkta gezeceğim
İzin verir kayınlarım
Ben gelinliğimi bozacağım

Arı gelir peteğine
Koyun gelir yatağına
Celal oğlan çadır kurmuş
Şu dağın eteğine

Üç atım var biri binek
Mezarlıkta inek

Celal oğlan ölmüş derler

Odasına yasa gidek

Kazan kurdum kapısına

Meyil verdim yapısına

Celal oğlan ölmüş derler

Kilit vurdum kapısına

Elma attım yuvarlandı

Değdi yastık ılgalandı

Sandım Celal Uyandı

Uyan Celal sabah oldu

İnanmazsan yıldıza bak.”

9. SARIKAMIŞ TÜRKÜSÜ

Her ağıtın toplumsal ve kültürel açıdan belli bir yeri ve önemi vardır. Bazı ağıtlar ise tarihsel ve sosyo-kültürel açıdan farklı bir anlam taşırlar. Aşağıda yer verilen “Sarıkamış Türküsü” de böylesi ağıtlardandır. Söz konusu ağıt, yalnızca yöresel bir olaya tarihsel olarak tanıklık etmenin ötesinde, ulusal tarihimiz açısından da büyük önem taşıyan tarihsel ve toplumsal olaylara değinmektedir. Bu ağıt, onlarca yıldır tarihi ve toplumsal gerçekler çarpıtılarak ulusumuzun, uluslar arası arenada temcit pilavı gibi ısıtılıp ısıtılıp önüne sürülen “Ermeni olayları” ilgili olarak da, özgün bir tarihsel belge değeri taşır. Örneğin, “Serçe gibi Ermeniler/Her biri şahbaza döndü” dizeleri Türkler ve Ermeniler yörede (Erzurum ve havalisinde), uzun yıllardan beridir kardeşçe, barış içinde bir arada yaşarken, Rusların saldırılarından güç alan Ermenilerin Türklere karşı nasıl birer savaştı kesilip, kinle saldırdıklarını vurgulu bir şekilde ortaya koyar:

“Sarıkamış’da var maşın

Urus yığılmış ağır koşun

Bizim asker açık çıplak

Dağlarda buyudı kışın

Sarıkamış alkan oldu

Zalim Urus murad aldı
Kimsesiz dul kız gelinler
Kara giyip saçın yoldu

Sarıkamuş saza döndü
Dağlar gülzara döndü
Serçe canlı Ermeniler
Her biri şahbaza döndü

Sarıkamuş içi meşe
Urus yaktı hep ateşe
Bizi koydun eli bağlı
Nerye gittin Enver Paşa

Enver paşa hücum dedi
Yarıldı Moskofun ödü
Zalim Allah-ekber dağı
Nice aslan yiğit yedi

Bardız deresi kan çağlar
Analar ciğerin dağlar
Çil horoz dağı dalında
Nice duvaklılar ağlar

Soğanlıda soğan olur
Kar tipisi boğan olur
Urusu bozgun görenler
Anasından doğan olur

Çadırlar dağa kuruldu
Hücum borusu vuruldu
Bir Sarıkamuş uğruna

Doksan bin fidan kırıldı

Soğanlı'nın göktaşları

Kızarı al haşhaşları

Soğanlı'da kırıldı hep

Erzurum'un dadaşları

(Bali, 1997: 121-2, Tibet'in Erzurum Ağıtları'ndan alınmıştır.)”

10. GELİNİN AĞIDI

Bu ağıt Yaşar Kemal'den (Kabacalı, 2004: 166-7) alınmıştır. Kabacalı (a.g.e.: 166)'nın belirttiğine göre ağıt, Andırınlı bir gençle evlendirildikten dokuz ay sonra, çocuğunu doğururken ölen, Kayserili bir genç kadının ardından yakılmıştır. Ağıtın ilk dörtlüğü, ölüm esnasında genç kadının kendi tarafından yakılmış, öteki dörtlükler ise kaynanası ve annesi tarafından söylenmiştir:

“Kendisi

Ana kızın çok mu idi

Bir kız sana yük mü idi

Yıkılası Kayseri'de

Bir menendim yok mu idi

Kaynanası

Çıktım çınarın bendine

Çağırdım kendi kendime

Doğan ayın on beşine

Anan gelir demedim mi

Anası

Esat gel yanıma otur

Memmet kazma kürek getir

Gariptir ak Medine'm

Mezarın ucundan yatır

Mezarının üstünü açtım

Göğsünün düğmesin' çözdüm

Yavrum benden vaz mı geçtin

Amanın kuzum amanın

Bezirgan değil mi göçen

Tüccar değil mi bohça açan

Analık değilim geçem

Ananım kızım ananım

Deveye vururlar tuzu

Yüreğime düştü sızı

Benden size vasiyet

Gurbet ele vermen kıızı

Böyle olduğun' bilemedim

Bir düşceğiz göremedim

Baban olsa salar idim

Kardeşini salamadım

Evimizin önü arpa

Arpaya yayılır görpe

Baban olsa gelir idi

Kırat başın çarpa çarpa

Karlı dağlar karlı dağlar

Kar erir suyu çağlar

Garib imiş ak Medine'm

Basmac' oğlun durmaz ağlar

Şu tepede bir harmancık savrulur
Küreği yok yabası yok yeli yok
Garib imiş ak Medine'm
Emmisi yok dayısı yok eli yok.”

KAYNAKÇA

ARSEVEN, A. (2001), *Alan Araştırma Yöntemi*, Ankara: Gündüz Yayıncılık.

ARSLAN, D. A. (2004), “Bir Ankara Köyü Araştırması: Köy Sosyolojisi'nin Bakış Açısından Ankara Kavaközü Köyü”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 19.07.2004, <http://insanbilimleri.com>.

ARSLAN, D. A. (2003), “Bir Köy Sosyolojisi Çalışması: Kavaközü Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Sorunları”, *Sosyal Bilimler Dergisi (Osmangazi Üniversitesi)*, Cilt: 4, Sayı: 1, ss. 1-26.

ARSLAN, D. A. (1992), *Kalkınma Dönemecinde Kavaközü*, Konya: Selçuk Üniversitesi (Lisans Tezi).

ARSLAN, D. A. (1991), “Kavaközü Köyü: Halk Bilimi Derleme Çalışması”, Konya: Selçuk Üniversitesi.

BALİ, M. (1997), *Ağıtlar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ESEN, A. Ş. (1997), *Anadolu Ağıtları*, İstanbul: İletişim Yayınları.

GİLBERT, N. (1994), *Researching Social Life*, London: Sage.

KABACALI, A. (1997), *Gül Yaprığın Döktü Bugün*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.

KEMAL, Y. (Haz. A. KABACALI) (2004), *Sarı Defterdekiler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

KAYNAK ŞAHISLAR:

1. Kaynak Şahıs:

Adı-Soyadı: Ayşe COŞKUN

Yaşı: 71

Doğum Yeri: Kavaközü Köyü-Ankara

Öğrenim Durumu: İlkokul 3. sınıftan terk

Mesleği: Çiftçi, bakkal.

2. Kaynak Şahıs:

Adı-Soyadı: Prof. Dr. Yener OKATAN

Yaşı: 66

Doğum Yeri: Sivas

Öğrenim Durumu: Üniversite (Doktora)

Mesleği: Öğretim Üyesi.